

DOI: 10.5281/zenodo.1491377

УДК 351.37.047.16

Демент М. О., к.пед.н., НУЦЗУ, м. Харків

Dement M., PhD in Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Logistics and Technical Support of Rescue Operations, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЇЇ ДІЄВИЙ ІНСТИТУТ Й ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS ITS EFFICIENT INSTITUTE AND OBJECT OF PUBLIC ADMINISTRATION

Проаналізовано особливості функціонування закладів вищої освіти як дієвих її інститутів, а також переваги їх розвитку як публічноуправлінського об'єкту.

Ключові слова: *публічне управління, ЗВО, розвиток, засоби управління.*

It were analysed of peculiarities of the functioning of institutions of higher education as its effective institutes, as well as the advantages of their development as a public administration object.

Keywords: *public administration, institution of higher education, development, tools of management.*

Постановка проблеми. Сучасні інтеграційні процеси безпосередньо пов'язані із зростанням значення вищої освіти для соціального розвитку. Згідно із загально прийнятим визначенням, освіта – це процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, унаслідок чого вона отримує можливість для досягнення власного добробуту, соціальної зрілості й індивідуального зростання. У свою чергу перетворення вітчизняної економіки, її зростання безпосередньо пов'язані з переконструюванням її структури, однією з основних складових якої виступає сфера вищої освіти. Це забезпечує зміцнення позицій її найбільш дієвих інститутів – закладів вищої освіти. Власне кажучи, успіх перетворень, що відбуваються в усіх галузях і секторах соціально-економічної сфери, співвідносяться з розвитком вищої освіти, що забезпечує дієве функціонування всіх структур суспільно-політичної системи країни.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливостям державного управління освітньою сферою та її інститутами присвячені наукові праці А. Антонова, В. Бакуменка, О. Борисенко, О. Васильєвої, А. Дегтяра, С. Домбровської, Н. Карпеко, О. Кіреєвої, В. Мороза, С. Мороз, О. Поступної, А. Роміна, В. Садкового, В. Сиченка, А. Халецької та ін. [1–4]. Разом із тим, відкритими залишаються питання комплексної характеристики закладів вищої освіти як дієвого її інституту та ролі держави в забезпеченні їх розвитку.

Постановка завдання. Отже, метою статті є аналіз закладів вищої освіти як її дієвого інституту і визначення особливостей публічного управління ними.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід засвідчує, що реформування системи вищої освіти вимагає визначення головних принципів і векторів реалізації державної політики [3]. Не викликає сумніву той факт, що сфера вищої освіти через з огляду на особливе місце та роль у суспільстві є метою здійснення реформ, а також засобом виходу з латентних і явних соціально-економічних криз. Крім того, сфера вищої освіти є тією умовою, що підтримує стійкий поступальний розвиток економіки держави, що особливо актуально для нашої країни.

Вища освіта представляє собою духовно-моральне, ціннісне відображення людини, яке формується під впливом сукупності знань, а саме: загальнолюдських і професійних, а також у контексті впровадження новітніх технологій, їх використання в управлінській, освітній та іншій практиці під час формування соціального капіталу. Власне, вища освіта становить базис інтелектуального, ціннісно-культурного, соціально-економічного та іншого розвитку суспільства, його громадян. Відтак, мета вищої освіти полягає у гартуванні та забезпеченні всебічного розвитку людини як найвищої соціальної цінності держави в напрямку формування її талантів, розумових і фізичних здібностей, вихованні високої моральності. На цій підставі можна стверджувати, що вища освіта покликана створювати умови для використання громадянами отриманих знань для власного блага та блага держави. Громадяни мають бути готові до здійснення свідомого суспільного вибору, збагачення в подальшому творчого, інтелектуального та ін. потенціалу, а також державного і недержавного сектора високваліфікованими фахівцями.

Сутнісно інтеграційні зміни зумовлюють необхідність уточнення концептуального підходу до публічного управління сферою вищої освіти. Вона представляє собою сукупність освітніх структур (інститутів), а також відносин тощо, які покликані забезпечувати відтворення і розвиток соціального потенціалу та капіталу. Наявні різні визначення терміна державне та публічне управління, у яких акцентується увага на організаційних, культурних, комунікативних та ін. аспектах цього поняття (див. праці Б. Авер'янова, С. Андрейчука, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, Л. Дідківської, С. Домбровської, Н. Карпеко, С. Луценко, Н. Нижник, А. Роміна, В. Садкового, В. Сиченка та ін. [1–4]). У продовження думок цих науковців зазначимо, що за основу можна взяти таке визначення публічне (державне)

управління» – це організація і здійснення цілеспрямованих впливів суспільно-політичної системи на об'єкт (підсистему). Відповідно до цього визначення публічне (державне) управління відбувається у два етапи, а саме:

1. Розробку та прийняття державноуправлінських рішень (аналіз інформації про стан функціонування зовнішнього та внутрішнього середовища – суб'єкта й об'єкта держуправління; визначення цілей функціонування такого об'єкта, перспектив його функціонування та розвитку, а, відтак, і суб'єкта).

2. Реалізація публічного (державного) управління (через організацію функціонування об'єкта державного впливу відповідно до визначених перспектив для досягнення дерева цілей; мотивацію діяльності об'єкта і суб'єкта державного впливу; координацію діяльності обох цих підсистем для досягнення поставленої мети; контроль й вчасне коригування державноуправлінської діяльності в цьому контексті).

У продовження відзначимо, що під час визначення концептуального підходу щодо публічного (державного) управління закладами вищої освіти (далі – ЗВО) необхідно враховувати вище вказану специфіку такого управління у сфері вищої освіти, що дозволяє стверджувати про таке:

1. ЗВО відіграють особливу роль у суспільстві та державі. Вища освіта є тим важливим фактором, що підтримує соціально-економічний прогрес. Тому завдання вищої школи полягає в підготовці фахівців, діяльність яких спрямована на розвиток суспільства в різних сферах (економічній, політичній, культурній, соціальній, інформаційній, екологічній тощо). Це особлива значущість суспільних освітніх потреб і вимог сьогодення. При цьому ЗВО, плануючи свою діяльність, насамперед, визначаючи номенклатуру спеціальностей, відкриваючи їх, повинні орієнтуватися на вищевказані потреби й вимоги, і потім урахувати індивідуальний попит на освітні послуги.

2. ЗВО здійснюють освітній процес. ЗВО виконують завдання щодо прогнозування (разом із державним і недержавним сектором) потреб у фахівцях з урахуванням часу, необхідного на їх підготовку. Відтак, ЗВО має орієнтуватися на задоволення поточних потреб у фахівцях, а також урахування майбутніх потреб у них (тобто «на перспективу»).

3. Важливим є визначення специфіки освітнього товару як інноваційного продукту. Індивідуальний і, до речі, колективний споживач (представлений суспільством) прагнуть чіткого визначення характеристик, якими має володіти освітній товар. Він є сукупністю знань, необхідних фахівцям, які (знання) надаються відповідно до певних програм і методів навчання. Надавач освітніх послуг (а це ЗВО в особі викладачів) здатний сформулювати такий набір характеристик. При цьому, очевидно, що уявлення надавачів цих послуг, які розробляють навчальні програми, повинні ґрунтуватися на наявних артикульованих і агрегованих освітніх потребах [1; 2]. Отже, ЗВО має функціонувати відповідно до концепції «інноваційного соціального маркетингу». Згідно з нею споживачам слід пропонувати «актуальний» портфель освітніх послуг.

4. Безперечно, споживачі освітніх послуг подекуди не здатні

об'єктивно оцінити, який саме портфель цих послуг вони прагнуть отримати, адже ринок праці також мінливий. Тому рішення про вибір спеціальності (спеціалізації) може прийматися під дією, зокрема суб'єктивних чинників, наприклад, уявлень про престиж тієї чи іншої професії.

5. ЗВО виконує також функцію із соціального виховання особистості, що у свою чергу вимагає виваженого ставлення до визначення переваг індивідуальних і колективних споживачів освітніх послуг, їх урахування.

6. ЗВО покликані підтримувати розвиток наукових шкіл (як затребуваних сьогодні галузей знань, так і не затребуваних широким загалом).

7. ЗВО важливо підтримувати відносини з іншими суб'єктами ринку праці й освітніх послуг, що можливо на основі не конфронтаційної конкуренції, довгострокового співробітництва. Знання та наукові здобутки вимагають розвитку, оновлення. Слід забезпечувати обмін інформацією в освітньо-науковому середовищі, збільшуючи постійно соціальний капітал і потенціал.

Таким чином, ЗВО у процесі дослідження власного та зовнішнього середовища повинні орієнтуватися, по-перше, на вивчення наявного попиту освітніх послуг індивідуальних і колективних споживачів, по-друге, на перспективні потреби суспільства та держави у фахівцях. Першочергові та стартегічні завдання ЗВО повинні бути пов'язані із задоволенням таких потреб, тобто формулюватися в межах дерева цілей. Зважаючи на вказане, можемо стверджувати, що *публічне (державне) управління освітньою діяльністю ЗВО* відзначається інтеграційністю, прозорістю, відкритістю (публічністю), власне, це результат розвитку суспільства (ЗВО є його інститутами), відтак, є сукупністю інституційних, організаційно-економічних, планово-фінансових та інформаційно-аналітичних заходів установ вищої освіти й органів державного управління вищою освітою. Метою їх функціонування є всебічний розвиток такої освіти, задоволення поточного та перспективного попиту на неї з боку населення й індивідуумів, контроль якості освітніх послуг, забезпечення координації роботи ЗВО, їх структурних одиниць (підрозділів) для підвищення результативності й ефективності надання освітніх послуг споживачам.

Сучасний стан розвитку вищої освіти в Україні відзначається її оновленням, а також визначенням шляхів приведення її змісту та системи у відповідність до особистісних запитів здобувачів вищої освіти (студентів, курсантів), а також згідно із світовими стандартами [4]. В умовах розбудови демократичних цінностей і традицій у суспільстві, а також становлення цивілізованої ринкової економіки змінюється роль вищої освіти, у т.ч. у нашій країні. Вона певною мірою варіативна за змістом, зважаючи на різноманітність організаційних форм і типів установ, а також багатовекторна з огляду на джерела фінансування системи вищої освіти. Відтак, вона вимагає адекватної системи публічного (державного) управління. На наше переконання, необхідно постійно забезпечувати залучення активних громадських структур (об'єднань та організацій) до державного управління системою вищої освіти, забезпечуючи при цьому розвиток означеного процесу у напрямку публічно-

го управління. За свідченням С. Домбровської, В. Огаренко, В. Мороза, А. Роміна та ін., важливість вирішення цього завдання підтверджується такими тенденціями й особливостями: 1) стержневим значенням розвитку принципово нових державно-громадських стосунків у сфері освіти, що знайшли своє вираження в стратегічних документах щодо модернізації української освіти, згідно з якими належить забезпечити відкритість освіти як державно-громадської системи; 2) становленням активного інституту професійних товариств, розвиток суспільно-договірних відносин тощо [2–4].

Наукове осмислення змісту, функцій і призначення вищої освіти є певним викликом для суспільства й держави [2]. У соціокультурному й академічному просторі, як засвідчує історико-ретроспективний аналіз, формуються ідеї відновлення, а також моделюються напрямки розвитку зовнішнього і внутрішнього середовища ЗВО. Відповіддю на такий виклик можуть бути інтелектуальне відновлення й культурний розвиток інститутів суспільства, зокрема освітніх. Підсумовуючи зазначимо, що вища освіта набуває значення фундаментального явища у суспільно-політичному житті; вона виступає однією з базових складових соціально-економічного прогресу. Усе більше людських і матеріальних ресурсів спрямовується у сферу вищої освіти. Разом із «гуманітарним» розвитком людської цивілізації прогресує й система освіти, відбувається її «глобальне» поширення, нею більш повно охоплюються різні верстви населення та види людської діяльності, стають помітними її інтенсифікація, підвищення результативності та ефективності [там само]. При цьому накопичений досвід освітньої діяльності дозволяє успішно забезпечувати поступальність (еволюційність) розвитку системи освіти взагалі та вищої зокрема. Механізми публічного (державного) управління вищою освітою доцільно розробляти з огляду на раціональне використання закономірностей і тенденцій її структурування та розвитку як інституту суспільства.

Висновки. Таким чином, вища освіта є визначальною для економічного, соціального і культурного розвитку суспільства та держави. ЗВО несуть головну відповідальність за формування в населення «актуальних» знань, які необхідні для відповідальної діяльності в державному та недержавному секторах. Формуючи нові знання, ЗВО мають це робити за допомогою проведення ґрунтовних наукових досліджень, що проводяться як у межах цих закладів, так і в усьому світі. ЗВО відіграють важливу соціальну роль у формуванні національної ідентичності, національної ідеї тощо. Основним критерієм, визначальною умовою приналежності держави до певної групи (соціально розвинених держав чи ні) є рівень соціального й інтелектуального розвитку всієї нації та кожного громадянина окремо. На цій підставі, можемо наголосити, що важливо забезпечувати публічність управління вищою освітою, залучення до цього процесу громадськості.

References:

1. Reshetnichenko, A. V., Kireeva, O. B. and Golubchik, G. D. *Basic principles of social development [Bazovi zasady socialnogo rozvytku]*. Kiev: NADU, 2012. Print.

2. Romin, A. Mechanisms of the state administration of higher educational institutions in the sphere of the The State Emergency Service of Ukraine [Mehanizmy dergavnogo upravlinnja vyshchimy navchal`nymy zakladamy u sferi DSNS Ukrainy]." *Kharkiv: Oberig*. 2013. Web. 28 Feb. 2018 <<http://nuczu.edu.ua/ukr/science/kriz/print/>>.

3. Oharenko, V.M. *State regulation of the activity of higher educational institutions in the market of educational services [Dergavne reguluvannja dijal`nosti vyshchyh navchalnyh zakladiv na rynku osvritnih posluh]*. Kyiv: NADU, 2005. Print.

4. Moroz, S.A., Dombrovska, S.M. and Moroz, V.M. "Rating the scientific-pedagogical staff, as a patr of the system of state management of higher education quality [Rejtyng naukovo-pedagogichnyh pratsivnykiv, yak skladova systemy dergavnogo upravlinnja yakystyu vyshchoj osvity]." *Visnik Natsionalnogo universitetu civil`nogo zahystu Ukrainy* 2 (7) (2017): 294–309. Print. doi:10.5281/zenodo.1038888.

DOI: 10.5281/zenodo.1491384

УДК 65.014.1

*Дончак Л. Г., к.е.н., ВННІЕ ТНЕУ, м. Вінниця,
Мазур В. Г., викладач, ВННІЕ ТНЕУ, м. Вінниця*

*Donchak L. G., Candidate of Economic Sciences, Vinnitsa research institute of
economy TNEU, Vinnytsia,
Mazur V.G., Lecturer, Vinnitsa research institute of economy TNEU, Vinnytsia*

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ІНДИКАТОР ДОВІРИ ГРОМАДЯН ДО ВЛАДИ

ELECTRONIC PETITION AS AN INDICATOR OF CITIZENS 'TRUST TO GOVERNMENT

У статті досліджено сутність електронної петиції як особливої форми колективного звернення громадян до органів влади, стан та перспективи запровадження її в Україні. Охарактеризовано систему подання електронних петицій на державному та місцевому рівнях. На основі отриманих даних сформовані основні проблеми, які перешкоджають ефективності системи взаємодії громадян та влади. Доведено, що запровадження системи електронних петицій в Україні є важливим, своєчасним і прогресивним кроком, що сприятиме активнішій участі громадян у вирішенні державних і суспільних питань. Запропоновано механізм взаємодії громадян та влади через електронну петицію.

Ключові слова: електронна петиція, звернення громадян, електронна демократія, громадянське суспільство, довіра громадян до влади.